

# I. Secțiunea „Invențiile și probleme ale contrafacerii lor”

## PRODUSELE CONTRAFĂCUTE ȘI IMPACTUL LOR ASUPRA VIEȚII NOASTRE

Nicoleta Elena BUZATU\*  
Gheorghe ROMIȚAN\*\*

### Abstract

*Counterfeiting and piracy are among the biggest scourges of social and economic life nowadays. In a press release dated July 20<sup>th</sup> 2017, the European Commissioner Pierre Moscovici pinpointed that counterfeiting "represents a real threat to the health and safety of European consumers and also undermines legitimate business and government revenues".*

*Counterfeiting and piracy "are some of the fastest growing forms of crime both in Romania and in other countries and threaten the economies of all countries, damaging, also, the trade by discouraging investors and new investment".*

**Keywords:** counterfeit, piracy, economic crime, counterfeit products, customs authority, confiscation.

### 1. Contrafacerea și pirateria - forme ale criminalității economice

Contrafacerea și pirateria sunt unele dintre cele mai mari flageluri ale vieții sociale și economice ale tuturor statelor din vremurile pe care le trăim. Produsele contrafăcute, sublinia comisarul european pentru afaceri economice Pierre Moscovici într-un Comunicat de presă al Comisiei Europene din 20 iulie 2017<sup>1</sup>, „reprezintă o amenințare la adresa sănătății și siguranței consumatorilor europeni și, de asemenea, subminează afacerile legale și veniturile statului”.

După cum s-a arătat în literatura juridică de specialitate din țara noastră<sup>2</sup>, încă de acum 10 ani, contrafacerea și pirateria „sunt unele din formele de criminalitate economică cu cea mai rapidă creștere, atât în România, cât și în celelalte state și reprezintă o amenințare pentru economiile tuturor țărilor, dăunând, totodată, relațiilor comerciale prin alungarea investitorilor și a noilor investiții”.

---

\* Profesor univ. dr. Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București, E-mail: nicoleta.buzatu@uecd.ro

\*\* Vicepreședinte și director executiv al Asociației științifice de dreptul proprietății intelectuale, E-mail: office@asdpi.ro

<sup>1</sup> Comunicatul de presă poate fi consultat în [http://europa.eu/rapid/press-release\\_IP-17-2082\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-2082_en.htm) (accesat la 8.09.2017).

<sup>2</sup> Ciprian Raul Romițan, *Protecția penală a proprietății intelectuale*, Ed. All Beck, București, 2006, p. 53.

Într-un *Raport de situație 2017 privind contrafacerea și pirateria în Uniunea Europeană*, elaborat de Oficiul Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală (EUIPO)<sup>3</sup> și EUROPOL (Oficiul European de Poliție)<sup>4</sup>, se menționează: „*Criminalitatea PI care afectează Uniunea Europeană continuă să reprezinte un motiv de îngrijorare. Activitatea infracțională în acest domeniu prezintă un potențial pericol nu numai la adresa sănătății și siguranței cetățenilor UE, ci și a mediului. De asemenea, afectează economiile legitime, contribuind la reducerea veniturilor obținute de întreprinderile afectate, la scăderea volumului vânzărilor și la pierderea de locuri de muncă*”<sup>5</sup>. Impactul acestui tip de infracționalitate, se arată în continuarea raportului amintit, „*conduce la o serie de efecte de domino asupra cetățenilor, întreprinderilor și guvernelor, limitând oportunitatea întreprinderilor legitime care se bazează pe drepturi de proprietate intelectuală de a reinvesti în cercetare, dezvoltare și ocuparea forței de muncă, ceea ce constituie o amenințare gravă la adresa creșterii viitoare*”.

Produsele contrafăcute și piratate la nivel mondial, se arată într-un Comunicat de presă al EUIPO din 18 aprilie 2016, sunt în valoare de 461 de miliarde USD (338 miliarde Euro), ceea ce reprezintă cca. 2,5% din comerțul mondial<sup>6</sup>. În Comunicatul de presă se mai arată că 5% din totalul importurilor de produse în Uniunea Europeană sunt produse contrafăcute și piratate iar valoarea acestora este în jur de 85 de miliarde de Euro<sup>7</sup>.

Potrivit unui Raport<sup>8</sup> intitulat „*Comerțul cu produse contrafăcute și piratate: cartografierea impactului economic*”, întocmit de EUIPO, în colaborare cu Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE)<sup>9</sup>, produsele contrafăcute și piratate pot să provină din toate economiile lumii. Un rol important în acest fenomen îl au economiile emergente, fie ca producătoare de produse contrafăcute, fie ca zone de tranzit. De exemplu, potrivit acestui raport, în anul 2013, cele mai multe produse contrafăcute provin din: China (63,2%), Hong Kong – China (21,3%), Turcia (3,3%), Singapore (1,9%), Thailanda (1,6%), India (1,2%), Maroc (0,6%), Emiratele Arabe Unite (0,5%), Pakistan (0,4%), Egipt (0,4%).

<sup>3</sup> EUIPO este o agenție descentralizată a Uniunii Europene cu sediul la Alicante, în Spania. Agenția gestionează înregistrarea mărcilor și a desenelor și modelelor la nivelul Uniunii Europene și garantează protecție pentru drepturile de proprietate intelectuală în toate cele 28 de state membre ale UE. Totodată, desfășoară și activități de cooperare cu oficiile naționale și regionale pentru proprietate intelectuală din UE. Până la 23 martie 2016, EUIPO s-a numit Oficiul pentru Armonizare în cadrul Pieței Interne (OAPI).

<sup>4</sup> EUROPOL este o agenție a Uniunii Europene înființată în 1999 și are misiunea de a crește nivelul de siguranță în Europa, acordând, totodată, asistență autorităților competente din statele membre. De asemenea, una dintre activitățile de bază a acestei agenții europene este de a elabora pe termen lung analize referitoare la terorism și criminalitate.

<sup>5</sup> Raport de situație 2017 privind contrafacerea și pirateria în Uniunea Europeană – Sinteză, p. 4, accesibil în [https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document\\_library/observatory/documents/reports/Executive%20Summary%20Situation%20Report%20EUIPO-Europol\\_ro.pdf](https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/Executive%20Summary%20Situation%20Report%20EUIPO-Europol_ro.pdf) (accesat la 28.08.2017).

<sup>6</sup> A se vedea Raportul comun al Oficiului Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală (EUIPO) și al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) publicat în 18 aprilie 2017 la Paris, și care conține analize cantitative ale valorii comerțului cu produse contrafăcute și piratate în lume.

<sup>7</sup> Comunicatul de presă poate fi consultat în [https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document\\_library/observatory/documents/Mapping\\_the\\_Economic\\_Impact\\_study/press\\_release\\_ro.pdf](https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/Mapping_the_Economic_Impact_study/press_release_ro.pdf) (accesat la 6 septembrie 2017).

<sup>8</sup> Raportul este disponibil în <http://www.oecd.org/gov/risk/trade-in-counterfeit-and-pirated-goods-9789264252653-en.htm> (accesat la 28.08.2017).

<sup>9</sup> OCDE este o organizație internațională a acelor națiuni dezvoltate care acceptă principiile democrației reprezentative și ale economiei de piață liberă.

Din Raportul menționat, mai aflăm că printre produsele care se contrafac cel mai frecvent se numără: produse de lux, produse industriale, produse chimice, produse de larg consum care pot pune în pericol securitatea oamenilor (produse farmaceutice, alimente, băuturi, aparatură medicală, jucării) ș.a., iar mărcile care sunt cel mai mult contrafăcute sunt înregistrate, în principal, în Statele Unite, Japonia, Italia, Franța, Elveția, Germania și Marea Britanie. Din raport mai aflăm că în anul 2013 cele mai afectate state ale lumii ca urmare a comerțului cu produse contrafăcute sunt: SUA (cu 20% din valoarea totală a confiscărilor), Italia (15%), Franța (12%), Elveția (12%), Japonia (8%), Germania (8%), Marea Britanie (4%), Luxemburg (3%), Finlanda (2%), Spania (2%), Belgia (2%), China 1 (%).

## 2. Autoritățile vamale ale Uniunii Europene și produsele contrafăcute

Serviciile vamale joacă un rol foarte important în lupta împotriva mărfurilor periculoase, traficului ilegal, criminalității organizate și terorismului, facilitând totodată, comerțul legitim.

Într-un Raport al Comisiei europene referitor la rezultatele activităților autorităților vamale în anul 2016, dat publicității la 17 iulie 2017, se arată că la nivelul Uniunii Europene, au fost instrumentate un număr de 63.184 cauze, cu 22% mai puține decât în 2015, când au fost soluționate 81.098 iar numărul produselor confiscate a fost mai mare cu 2% (41.387.132 produse confiscate în 2016, față de 40.728.675 produse confiscate în 2015)<sup>10</sup>. Valoarea celor peste 41.387.132 de produse confiscate de autoritățile vamale în 2016 a fost de 672.899. 102 Euro, cu aproape 5% mai mult decât în anul precedent<sup>11</sup>.

Din lectura raportului menționat constatăm că, dacă cele mai multe produse confiscate au fost realizate de autoritățile vamale din Lituania (4.905.936 produse), Republica Cehă (4.621.189 produse) și din Belgia (4.287.417 produse), cele mai puține au fost confiscate de autoritățile competente din Irlanda (12.826 produse), Finlanda (18.191 produse), Luxemburg (67.379 produse) și Ungaria (74.204 produse). Dintre statele membre mai dezvoltate din punct de vedere economic, cele mai multe produse au fost confiscate de autoritățile vamale din Germania (3.386.892 produse), urmate de cele din Marea Britanie (2.004.588 produse) și Franța (1.960.705 produse)<sup>12</sup>.

În România, chiar dacă numărul cauzelor constatate în anul 2016 a fost mai mare cu 13% decât în 2015 (de la 334 în 2015 la 378 în 2016), numărul produselor confiscate de autoritățile vamale a fost mai mic cu 22% decât în 2015 (de la 4.693.180 produse confiscate în 2015 la 3.660.196 produse confiscate în anul 2016)<sup>13</sup>. Din analiza situației referitoare la numărul produselor confiscate de către autoritățile vamale din fiecare stat membru al Uniunii Europene, observăm că autoritățile competente din România au desfășurat activități susținute pentru depistarea și confiscarea produselor contrafăcute. În acest sens, în ceea ce

---

<sup>10</sup> European Commission, *Report on EU customs enforcement of intellectual property rights. Results at the EU border 2016*, p.17, accesibil în <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5d6eb531-6b63-11e7-b2f2-01aa75ed71a1> (accesat la 8.09.2017).

<sup>11</sup> *Ibidem*, p. 19.

<sup>12</sup> *Ibidem*, p.17.

<sup>13</sup> *Idem*.

privește numărul produselor confiscate, România se află pe locul 4 în UE, după Lituania, Cehia și Belgia, dar înaintea Germaniei, Greciei (2.966.330 produse confiscate), Marii Britanii, Maltei (2.604.260 produse confiscate), Franței și Spaniei (1.737.103 produse confiscate)<sup>14</sup>.

Trebuie să mai menționăm că în peste 86% din totalul cauzelor instrumentate de autoritățile vamale europene acțiunea vamală propriu-zisă a început în timp ce produsele respective erau sub un regim de import, în 11,02% din cazuri mărfurile erau în tranzit cu o destinație într-un stat membru, în 0,78% din cazuri produsele erau într-o procedură de export cu o destinație în afara Uniunii Europene, în 0,48 % din totalul cazurilor produsele erau în tranzit către o destinație dintr-o țară terță, iar în 0,41% din cazuri, mărfurile erau în procedurile de import legate de traficul poștal<sup>15</sup>.

Din totalitatea produselor confiscate la nivelul Uniunii Europene, 80,65%, se arată în Raportul menționat, provin din China, care continuă să fie principala țară de proveniență a produselor contrafăcute iar peste o treime din produsele confiscate la granițele acestei mari uniuni economice și politice europene erau periculoase pentru sănătatea și siguranța consumatorilor, cum ar fi: produse alimentare și băuturi, medicamente, jucării și electrocasnice. Din total, țigările, provenite din Vietnam și Pakistan, au reprezentat cca. 25%, jucăriile 17% iar 13% au fost produse alimentare<sup>16</sup>.

La 10 decembrie 2012, Consiliul de Miniștri al Uniunii Europene a adoptat Planul de acțiune vamală al UE de combatere a încălcărilor drepturilor de proprietate intelectuală pentru anii 2013-2017. Printre obiectivele strategice ale acestui plan de acțiune se numără și combaterea comerțului cu mărfuri care încalcă drepturile de proprietate intelectuală în întregul lanț internațional de aprovizionare.

### 3. Pierderi cauzate de contrafacere în Uniunea Europeană

În ceea ce privește existența acestor două flageluri pe bătrânul nostru continent, într-un Comunicat de presă al Oficiului Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală (EUIPO) din 16 decembrie 2016 se menționează că doar în Uniunea Europeană se pierd anual cca. 83 de miliarde de Euro și peste 790.000 de locuri de muncă din cauza contrafacerii și piratării. O serie de studii realizate de EUIPO prin intermediul Observatorului European al Încălcărilor Drepturilor de Proprietate Intelectuală<sup>17</sup>, se arată în Comunicatul de presă menționat, *„estimează că peste 48 de miliarde Euro – sau 7,4 % din totalul vânzărilor – se pierd anual doar în nouă sectoare din cauza prezenței pe piață a produselor falsificate. În fiecare an, alte 35 de miliarde EUR din economia Uniunii Europene se pierd din cauza efectelor*

<sup>14</sup> *Idem* (Anexa 1).

<sup>15</sup> A se vedea fig.17 de la p.15 din *Report on EU customs enforcement of intellectual property rights, op.cit.*

<sup>16</sup> Pentru detalii, a se vedea *Report on EU customs enforcement of intellectual property rights, op. cit.*, pp.18-22.

<sup>17</sup> Observatorul European al Încălcărilor Drepturilor de Proprietate Intelectuală a fost înființat în 2009 pentru a sprijini protejarea și asigurarea respectării drepturilor de proprietate intelectuală și a contribui la combaterea amenințării crescânde pe care o reprezintă încălcările proprietății intelectuale în Europa. Observatorul a fost transferat la EUIPO la data de 5 iunie, prin Regulamentul (UE) nr. 386/2012 al Parlamentului European și al Consiliului, publicat în JOUE nr. L 129/1 din 16 mai 2012.

*indirecte ale contrafacerii și ale pirateriei din aceste sectoare, deoarece producătorii cumpără mai puține produse și servicii de la furnizori, ceea ce se repercutează și asupra altor domenii, printr-un efect de domino*<sup>18</sup>.

Cele nouă sectoare afectate, la care se face referire în Comunicatul de presă, sunt următoarele: produse cosmetice și de îngrijire personală; îmbrăcăminte, încălțăminte și accesorii; articole sportive; jucării și jocuri; bijuterii și ceasuri de mână; genți de mână; muzică înregistrată; băuturi spirtoase și vin; produse farmaceutice.

În situația de mai jos, prezentăm pierderile directe din vânzări și pierderile directe de locuri de muncă în cele nouă sectoare menționate la nivelul Uniunii Europene<sup>19</sup>:

**- îmbrăcăminte și încălțăminte:**

- pierderi directe din vânzări = 116.410.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 2.295.

**- medicamente:**

- pierderi directe din vânzări = 45.023.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 37.695.

**- cosmetice:**

- pierderi directe din vânzări = 20.805.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 51.561.

**- bijuterii și ceasuri:**

- pierderi directe din vânzări = 8.362.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 14.925.

**- genți și bagaje:**

- pierderi directe din vânzări = 6.988.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 6.150.

**- jocuri și jucării:**

- pierderi directe din vânzări = 6.306.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 4.815.

**- vinuri și băuturi spirtoase:**

- pierderi directe din vânzări = 5.615.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 12.097.

**- articole sportive:**

- pierderi directe din vânzări = 2.176.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 2.796.

**- muzică înregistrată:**

- pierderi directe din vânzări = 751.000.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 829.

În Comunicatul de presă al EUIPO mai este prezentată o situație a pierderilor anuale, pentru fiecare stat membru al Uniunii Europene, determinate de contrafacere, precum și a pierderilor de locuri de muncă, în total, respectiv a celor pierdute în sectoarele identificate.

<sup>18</sup> Comunicatul de presă poate fi lecturat în [http://www.osim.ro/despre\\_noi/Campanie\\_Media\\_pan-europeana\\_5decembrie2016.php](http://www.osim.ro/despre_noi/Campanie_Media_pan-europeana_5decembrie2016.php) (accesat la 23 martie 2017).

<sup>19</sup> *Idem* (accesată la 05.09.2017).

În cele ce urmează prezentăm situația pierderilor determinate de contrafacerea produselor pentru câteva state membre, precum numărul locurilor de muncă pierdute<sup>20</sup>:

- **Italia:** se estimează că pierderile determinate de contrafacere sunt de peste 12,9 miliarde Euro, cu pierderi directe de peste 8,1 miliarde Euro în sectoarele identificate, reprezentând 7,5% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere de 107.000 de locuri de muncă, respectiv 68.300 de locuri de muncă pierdute în sectoarele identificate;

- **Franța:** se estimează că pierderile determinate de contrafacere sunt de peste 9,4 miliarde Euro, cu pierderi directe de peste 6 miliarde Euro în sectoarele identificate, reprezentând 6,6% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere de 69.000 de locuri de muncă, respectiv 38.500 de locuri de muncă pierdute în sectoarele identificate;

- **Germania:** se estimează că pierderile determinate de contrafacere sunt de peste 9,1 miliarde Euro, cu pierderi directe de peste 6,1 miliarde Euro în sectoarele identificate, reprezentând 5,6% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere de 84.400 de locuri de muncă, respectiv 60.000 de locuri de muncă pierdute în sectoarele identificate;

- **Spania:** se estimează că pierderile determinate de contrafacere sunt de peste 8,8 miliarde Euro, cu pierderi directe de peste 7,1 miliarde Euro în sectoarele identificate, reprezentând 11,6% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere de 98.500 de locuri de muncă, respectiv 67.200 de locuri de muncă pierdute în sectoarele identificate;

- **Marea Britanie:** se estimează că pierderile determinate de contrafacere sunt de peste 7,5 miliarde Euro, cu pierderi directe de peste 5,4 miliarde Euro în sectoarele identificate, reprezentând 6,7% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere de 80.500 de locuri de muncă, respectiv 50.800 de locuri de muncă pierdute în sectoarele identificate;

- **Olanda:** se estimează că pierderile determinate de contrafacere sunt de peste 2,4 miliarde Euro, cu pierderi directe de peste 1,7 miliarde Euro în sectoarele identificate, reprezentând 5,2% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere de 25.800 de locuri de muncă, respectiv 14.000 de locuri de muncă pierdute în sectoarele identificate;

- **Grecia:** se estimează că pierderile directe determinate de contrafacere sunt de 2,1 miliarde Euro în sectoarele identificate, reprezentând 15,6% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere directă de 24.600 de locuri de muncă în sectoarele identificate;

- **Polonia:** se estimează că pierderile directe determinate de contrafacere sunt de 1,2 miliarde Euro în sectoarele identificate, reprezentând 6,2% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere directă de 29.300 de locuri de muncă în sectoarele identificate;

- **Austria:** se estimează că pierderile determinate de contrafacere sunt de peste 1,1 miliarde Euro, cu pierderi directe de peste 1 miliard Euro în sectoarele identificate, reprezentând 8,6 % din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere de 10.200 de locuri de muncă, respectiv 8.400 de locuri de muncă pierdute în sectoarele identificate;

- **Portugalia:** se estimează că pierderile directe determinate de contrafacere sunt de 1 miliard Euro în sectoarele identificate, reprezentând 9,2% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere directă de 22.200 de locuri de muncă în sectoarele identificate;

- **Suedia:** se estimează că pierderile directe determinate de contrafacere sunt de 753 milioane Euro în sectoarele identificate, reprezentând 4,4% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere directă de 5.100 de locuri de muncă în sectoarele identificate;

---

<sup>20</sup> *Idem* (accesată la 05.09.2017).

- **Ungaria:** se estimează că pierderile directe determinate de contrafacere sunt de 732 milioane Euro în sectoarele identificate, reprezentând 12,2% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere directă de 10.800 de locuri de muncă în sectoarele identificate;

- **Republica Cehă:** se estimează că pierderile determinate de contrafacere sunt de peste 713 milioane Euro, cu pierderi directe de peste 547 milioane Euro în sectoarele identificate, reprezentând 8,3% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere de 13.800 de locuri de muncă, respectiv 8.400 de locuri de muncă pierdute în sectoarele identificate;

- **Danemarca:** se estimează că pierderile directe determinate de contrafacere sunt de 622 milioane Euro în sectoarele identificate, reprezentând 4,2% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere directă de 4.100 de locuri de muncă în sectoarele identificate;

- **Bulgaria:** se estimează că pierderile determinate de contrafacere sunt de peste 382 milioane Euro, cu pierderi directe de peste 319 milioane Euro în sectoarele identificate, reprezentând 16,8% din vânzările lor. Aceasta reprezintă o pierdere de 23.400 de locuri de muncă, respectiv 20.100 de locuri de muncă pierdute în sectoarele identificate.

#### 4. Pierderi cauzate de contrafacere în România

România, se arată în Comunicatul de presă menționat, „*este a doua dintre țările cele mai afectate de pierderi de vânzări din cauza contrafacerii (mai mult decât dublul mediei UE)*”. Se estimează că în fiecare an România pierde cca. „*830 de milioane Euro în mod direct ca urmare a contrafacerii de produse în sectoarele identificate, ceea ce reprezintă 15,9 % din vânzările acestora. Aceasta înseamnă pierderea directă a 26. 589 de locuri de muncă în sectoarele respective*”<sup>21</sup>.

Pierderile directe din vânzări sau pierderi directe a locurilor de muncă în cele nouă sectoare economice menționate la nivelul României, le prezentăm în situația de mai jos<sup>22</sup>:

- **medicamente:**

- pierderi directe din vânzări = 444.000.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 2.295.

- **îmbrăcăminte și încălțăminte:**

- pierderi directe din vânzări = 143.000.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 20.638.

- **cosmetice:**

- pierderi directe din vânzări = 64.000.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 1.542.

- **vinuri și băuturi spirtoase:**

- pierderi directe din vânzări = 51.000.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = 694.

- **articole sportive:**

- pierderi directe din vânzări = 42.000.000 Euro;

- pierderi directe locuri de muncă = date indisponibile.

---

<sup>21</sup> *Idem*. Pentru detalii privind situația pierderilor în celelalte state ale UE recomandăm a se vedea [http://www.osim.ro/despre\\_noi/Campanie\\_Media\\_pan-europeana\\_5deceembrie2016.php](http://www.osim.ro/despre_noi/Campanie_Media_pan-europeana_5deceembrie2016.php)

<sup>22</sup> *Idem* (accesată la 05.09.2017).